

Terry Eagleton, De zin van het leven

Vragen en Antwoorden

VRAGEN

Filosofen doen vragen analyseren in plaats van ze te beantwoorden.
Dat de vraag naar het leven zelf zinloos is.
Betekenis is een zaak van de taal, niet van objecten.

BREDER GESTELD

Waarom is er eigenlijk iets, in plaats van niets?
Of Ludwig Wittgenstein: Niet hoe de wereld is, is het mystieke, maar dat ze is.
Of Martin Heidegger: Vanwaar het Zijn?

OEROORZAAK

“Waarom” als in “waar komt die vandaan”?
Terugredeneren oorzaak, oorzaak, oorzaak heeft geen toegevoegde waarde.
Dus graag een oorzaak die zelf geen onderdeel van alles is.
Voor theologen is het antwoord: “God”. Als schepper, als oorzaak.

TAAL

Wittgenstein in Filosofische Onderzoekingen.
Gesplitst op verschil tussen echte en nepvragen.
Nepvragen: “Landgenoten, als de vijand eenmaal verslagen is, wat kunnen wij in het uur der overwinning dan niet tot stand brengen?” “Nou en?” “Wat sta je daar nog?” “Heb ik iets van je aan?” “Waar in het lichaam bevindt zich de ziel?”
Laat zien hoe de grammatica ons misleidt om verkeerd te denken: “Ik heb een pijscheut” betekent niet dat je die pijscheut zoals een hoed die je hebt zou kunnen weggeven.
Problemen ontstaan doordat we één soort taalspel verwarren met een ander.

Nietsche

Geloofde niet in afzonderlijke objecten, dat is het verdingelijkend effect van de taal: onze grammatica staat ons toe zelfstandige naamwoorden te vormen, die staan voor afzonderlijke bestaande dingen.
Hierdoor lijkt het aannemelijk dat er een God is als soort Naamwoord aller naamwoorden.
Ook het eigen individuele zelf is niet meer dan een nuttige fictie.
Misschien kan de übermensch een taal spreken die zich ontworstelt aan God en metafysische illusies.
Taalkundige therapie.

Derida

Metafysische illusies zijn onuitroeibaar in de taal ingebouwd.
Deconstructie is de onafgebroken strijd tegen illusies die door taal zijn ontstaan.

Is in de vraag “Wat is de zin van het leven”, “leven” verdingelijkt?

Kun je de totale waarde van het leven berekenen door de waarde van de onderdelen van het leven op te tellen?

OVER ANTWOORDEN

Hermeneutische denkrichting

De werkelijkheid is datgene wat antwoord geeft op een vraag. Hangt dus af van (een goeie) vraagstelling.

Oplosbare problemen

Mensen werpen alleen die problemen op die ze kunnen oplossen. Marx.

Begrippenapparaat. PvT: ook psychologisch, Freud, onderbewustzijn. Het onderbewustzijn is de zolder waar je al je problemen stalt die je niet kunt oplossen. PvT: Dit verhindert mensen vaak een probleem helder te definiëren. Ze schieten naar een oplossing die ze weten of kennen. Ze zijn bang dat ze een probleem neerzetten wat ze vervolgens niet kunnen oplossen. Dit moet echter stap 1 zijn voor een oplossing.

Onbeantwoordbare vragen

We zijn geneigd te denken dat alle vragen te beantwoorden zijn. Echter

a) aantal haren op hoofd Napoleon, b) oorsprong naar de intelligentie PvT: gek voorbeeld, c) waar zit de moedervlek van Sherlock Holmes.

Patroon

Henry James, *The Figure in the Carpet*. Er zit een patroon in, en toen stierf tie. Schrijver a) hield hem voor de gek, b) dacht dat er een patroon in zat, of lezer c) heeft patroon wel herkend maar niet gerealiseerd of d) is elk patroon goed.

“Niet weten” kan antwoord zijn

Niet weten wat de zin is van het leven is de zin van het leven kan.

Tijdens toespraak niet het aantal woorden tellen helpt voor houden toespraak.

Leven wordt gaande gehouden omdat fundamentele zin ons ontgaat. (Marx over kapitalisme, Schopenhauer en Freud idem.)

Nietsche: leven is zo verschrikkelijk dat we troostrijke illusies nodig hebben.

MORAAL

Tegenstrijdige waarden

Weber: strijd tussen onverenigbare grondhoudingen tegenover het leven zal door die onverenigbaarheid nooit tot een definitieve beslissing worden gebracht.

Berlin: Keuzes zijn absoluut, zodat als we sommige willen realiseren, andere geofferd moeten worden.

Tragiek: je komt met vuile handen tevoorschijn. Het politieke leven. Terrorisme kan helpen. PvT: Vrijheid van meningsuiting van Wilders. Ontkennen dat er ook andere waarden zijn, en ontkennen dat die zwaarder zouden kunnen wegen. En dat is populisme: het vereenvoudigen van problemen c.q. het ontkennen van problemen tot op het niveau waarop domme mensen het begrijpen.

TRAGEDIE

Bij het vragen naar de zin van het leven met een onverschrokken bereidheid ook de afschuwlijkste antwoorden onder ogen zien. Het enige antwoord ligt in de veerkracht waarmee men deze problemen het hoofd biedt. (Terry Eagleton, *Sweet Violence: The Idea of the Tragic*)

DE MENS

Ontologische bezorgheid

Heidegger in *Zijn en tijd*: mensen onderscheiden zich door hun vermogen vraagtekens te zetten bij hun eigen bestaan... de wezens voor wie het bestaan als zodanig problematisch is.

Komt door taal

Aangezien we leven naar tekens, die het vermogen tot abstractie met zich meebrengen, kunnen we afstand nemen van onze onmiddellijke context.

Sartre, leven heeft geen doel

Moderne gedachten. Jean Paul Sartre: een nutteloze hartstocht. Het spreken van ontzetting, angst, walging, absurditeit. Menselijk bestaan is contingent, het heeft geen grondslag, doel, richting of noodzaak.

GESCHIEDENIS

Premodern tot 12^e Eeuw

Geloof en sociaal.

God heeft ons uit liefde in de wereld gezet, niet uit noodzaak. Ook toen was er geen noodzaak.

Vroeger bestond de vraag “geloof u in God” niet. “Stelt u vertrouwen in hem?” wel.

Minder twijfel aan religie.

En bestond de zin van je leven uit de functie ervan binnen het grotere geheel, doen wat je voorouders deden.

De wereld interpreteren als allegorie, bv Augustinus: dingen moeten we semiotisch lezen als tekens die voorbij zichzelf wijzen naar de goddelijke tekst die het universum is.

Aandacht voor de dingen zelf is juist zondig.

Modern vanaf 1870, 1880

Victoriaanse zekerheden beginnen te wankelen.

Hardy, Conrad.

Marxist zegt komt door: economische depressie van het laat victoriaanse tijdperk, mondiale imperiale oorlog van 1914, bolsjewistische revolutie, fascisme, economische ineenstorting van het interbellum, ontstaan van het stalinisme, volkerenmoord. In 20^e eeuw miljoenen onnodige doden. Dus tobben over de zin van het menselijk bestaan. Collectief de weg kwijtgeraakt. Zelfreflectie is onontbeerlijk. Dat het leven niet zo goed gaat als zou kunnen. PvT: oneens, niet relevant of het beter kan, slechts of het goed is. Late nasleep in het existentialisme. Late nabloei in de tegencultuur van de 60's. Nog steeds semiotiek, betekenis onder de oppervlakte, maar te bereiken via natuurwetenschap: het onthullen van de wetten en mechanismen volgens welke de dingen werken. We zijn nog steeds niet geseculariseerd, echter het heet nu geen God maar Natuur, Mens, Rede, Geschiedenis, Macht, Begeerte.

Postmodern van 1970; poststructuralisme, postmodernisme
 Steeds ongevoeliger wordend, pragmatisch politiek klimaat.
 Nadenken over leven als geheel is schadelijk, 'humanistische', 'totaliserende' theorie.
 Er zijn slechts verschillen, specifieke culturen, plaatselijke omstandigheden.
 Postmoderne kapitalisme.
 Sceptis tegenover alomvattende beelden en grote verhalen; een hele reeks van in diskrediet geraakte totaliteiten zoals desillusie over het 'metafysische' en 'het leven'.
 Deleuze: 'zin' of 'betekenis' is een verdachte term geworden; term veronderstelt dat één ding kan staan voor een ander, echter dingen zijn doodgewoon zichzelf.
 Maar in postmodernisme geen vrijheid om onszelf te zijn, want er is geen Zelf. Wie moet er dan dus vrijgemaakt worden door deze secularisatie?
 Of toch een absolute grondslag: "Cultuur"?

SYMBOLISCHE DIMENSIES RELIGIE, CULTUUR EN SEKSUALITEIT

Premodern

Dimensies behoren zowel tot publieke als privatesfeer.
 Publieke sfeer:
 Religie: staatsmacht, publieke rituelen, nationale ideologie.
 Cultuur: artiest is publieke functionaris.
 Seksualiteit: familiebetrekkingen, erfrecht, klasse, eigendom, macht, status.

Moderne tijd

Dimensies exclusief toegewezen aan privatesfeer, naar de achtergrond.
 Dit zijn dezelfde gebieden voor de zin van het leven: geloof, cultuur, liefde, eigen verwanten.
 Feit en waarde van elkaar losgescheurd: feiten blijven een publieke zaak, waarden worden een privekwestie.
 Moderne kapitalisme: instrumenteel: macht, winst, materiele bestaan, niet delen, noch solidariteit. Rede inzetten voor eigenbelang. Moraal prive.
 Domeinen werden uit hun verband gerukt: cultuur als industrie, uiterlijk vertoon, voor esthetische beweging was kunst een model voor hoe je moet leven, terwijl kunst zelf laatdunkend de rug had toegekeerd; seksualiteit als exotische obsessie; religie werd keihard fundamentalisme of kleffe blabla van new age, spiritualiteit, buitenissig en esoterisch, niet praktisch of materieel.
 Symbolische domeinen werden gekoloniseerd door commerciële krachten.

NU

Sport

Als nieuw huidig domein
 Stamgevoel en rivaliteit, symbolische rituelen, legendarische verhalen, verafgode helden, epische gevechten, esthetische schoonheid, lichamelijke vervulling, intellectuele voldoening, sublieme schouwspelen, een diep gevoel van ergens bijhoren.

Af laten weten

Filosofen slechts taalspecialisten.
 Theologie door secularisatie, misdaden en stommiteiten van de kerk.
 Intelgentia verraad: behavioristische psychologie, politieke wetenschap zonder visie.

Pluriformiteit, alles kan

Zin van het Leven als lucratieve bedrijfstak: tarotvensters, piramideprofeten, afgezanten van Atlantis, ontgifters van de ziel.

Op het ogenblik een verbijsterende verscheidenheid aan oplossingen die de geloofwaardigheid van elk daarvan vermindert.

Vrijzinnigen, Postmodernisten of Vrijzinnig pluralisme: geen definitief antwoord, maar juist zo veel verschillende manieren; vrijheid die hieruit blijkt, het gaat om het zoeken, onderzoekende geest, niet dicht laten slaan door een akelige definitieve oplossing.

Grenzen aan het pluralisme

Maar sommige antwoorden sluiten elkaar uit.

Als er een zin van het leven is, kan die niet voor elk van ons anders zijn.

Het kan zijn dat het leven diverse betekenissen heeft, toekennen of aangeboren, soms onderling in tegenspraak,

Misschien verandert het leven van doelstelling.

Wat als doel niet strookt met eigen plannen.

Evolutie, zelf zin geven

Leven is een toevallig evolutionair verschijnsel dat geen intrinsieke betekenis heeft. Vrij om er zelf zin aan te geven.

Het betekenisprobleem

WIE

Wat of wie is de zin van het leven? Hitler, Messias, atoom in reuzenduimnagel.

ZIN

The meaning of life.

Meaning betekent betekenis, zin of bedoeling.

Meaning etymologisch verwant aan mind (geest).

Voorbeeldzinnen

"Wat is de zin van die opmerking?"	Betekenis van de woorden is bekend, Maar de bedoeling niet.
"In welke zin wordt het woord 'potlatch' gebruikt?"	Betekenis van het woord is onbekend.
"Bedoel je met de aftandse ezel die daar in de wei?"	Bedoeling en betekenis komen samen.
"Deze wolken betekenen regen"	De wolken hebben gewoon die betekenis, Niet de bedoeling.
"Lavendelzeep betekent veel voor hem"	De zeep heeft geen bedoeling, Maar verwijst als mentale toestand naar allerlei.
"Wat heeft deze schandelijke zaak te betekenen"	Gaat over de betekenis van de situatie, Niet de persoon.
"Zijn woedeuitbarstingen hebben niets te betekenen"	Zijn bedoelingen van hem misschien aan de orde, maar dat er geen betekenis door anderen aan toegekend kan worden.

BETEKENIS GEVEN EN HEBBEN

Betekenis als handeling. Betekenis geven. Op een bepaalde manier bedoeld zijn.

Betekenis als structuur. Betekenis hebben. Een gegeven betekenis hebben.

"Vis" betekent vis omdat mensen dit als handeling heel vaak herhaald hebben, en daarom heeft het de betekenis vis als structuur.

Je kunt niet iets zeggen wat buiten het bereik van je taal ligt.

Betekenis als structuur ook afhankelijk van context, in zin, in verhaal. Wat betekenis als handeling is.

WAARDE, ETC.

Wat is de betekenis van het leven? Niet het woord leven is onduidelijk.

"Mijn leven is zinloos" betekent niet betekenisloos, maar leeg, onbeduidend, zonder inhoud, doel, kwaliteit, waarde en/of richting, niets om voor te leven.

Een existentiële uitspraak, geen logische.

SHAKESPEARE, MACBETH

...Uit, uit, kort kaarslicht!

Leven is maar een wandelende schaduw
een zwak acteur, die voor een uur of wat
rondstapt en tobt op het toneel en dan
nooit meer gehoord wordt; een verhaal als door
een gek verteld, vol luid en woest spektakel,
dat niets betekent.

Beklagen over korte leven, vluchtigheid en over de leegheid van het leven.

Ja, relatie tussen kortheid en leegheid.

Toch is kort niet per definitie tragisch: ook slechte dingen gaan aldus snel voorbij, en is oneindig leven zonder begrenzing betekenisvol?

Waarom deathwish, het nog korter te maken?

Metafoor leven en toneel.

Maar toneel moet toch niet eindeloos zijn?

Leven is natuurlijk eindig, toneel bedacht, dus eenvoudiger te accepteren.

Speler verdwijnt, maar niet wat gezegd en gedaan is.

Zwak acteur. Theatraal en onecht. Doet maar wat, zonder begrip.

Maar heeft het leven wel een bedoeling als een toneelstuk?
 Een verhaal als door een gek verteld.
 Dus wel een verteller en wel een verhaal.
 Zwak verhaal door onkunde of door domheid van de verteller?
 vol luid en woest spektakel, dat niets betekent.
 Maakt aanspraak op betekenis, maar heeft het niet.
 Maar toneel is echt bedacht, en het toneel en de acteurs zijn echt.
 Existentiële zinloosheid. Inhoudloos. Betekenissen in overvloed, maar schone schijn.
 Semantische zinloosheid. Onbegrijpelijk.
 Dus vraag naar zin van het leven is
 niet hetzelfde als wat is de betekenis van een tekst en
 niet hetzelfde als wat is de betekenis van een woord.

DOUGLAS ADAMS, HET TRANSGALACTISCH LIFTERSHANDBOEK

Deep Thought: 42.
 Maar wat was de vraag? PvT: terwijl er dus tegelijkertijd gesuggereert wordt dat het het antwoord op de zin van het leven was. Wat was de precieze vraag? Of? Lees het boek.
 Een categoriefout. Alsof vertaald kan worden in een ander betekenisstelsel.
 Een oplossing waar we niets mee kunnen.
 Zo kort.

BERKELEY

De zin van het leven verwijst naar een betekenis die God ermee beoogt over te brengen.
 Blijft behoorlijk dicht bij de betekenis van een zin.

ZINVOL ALS BETEKENISVOL PATROON VERTONEND

Zinvol zonder verheven entiteit
 Marxisten: vooruitgangspatroon van 'de geschiedenis', de gestadige ontvouwing van vrijheid en verlichting.
 Is iets anders als 'zin', maar kan, zie sociologie en antropologie.
 Bv George Eliot, Middlemarch.
 Joyce, Ulysses. Patroon (Ulysses mythe) moet op het universum (man in Dublin) geprojecteerd worden, ipv eruit opgedolven, om schijn van orde aan chaos te geven. Had ook andere mythe kunnen zijn.
 De wetten van de kosmos, natuurwetenschap.
 Voor gelovigen in God maakt zin niet altijd zonneklaar.
 Immanuel Kant, Kritiek der Oordeelskracht: natuurlijke organismen en kunstwerken geven blijk van doelmatigheid zonder doel. Voet heeft een functie binnen het organisme van het lichaam, is zinvol.
 Lukraak patroon van kiezelstenen die 'God is dood' spellen.
 "Wat is de betekenis van dat geluid?" Wind door de bomen. Geluid heeft 'iets te betekenen'
 Auto-ongelukken zijn niet onbegrijpelijk, maar gevolg van specifieke oorzaken, niet bedoeld door de betrokkenen.
 Hegel: Tijdgeest blikt terug over de schouder en overziet wat hij geschapen heeft.
 Kunstenaar die 'big' op schilderij zet om de mooie vorm.
 Schrijver die abacadabra in roman opneemt.
 Shakespear had niet alle betekenissen van zijn toneelstukken in gedachten.
 En onbewuste betekenissen, niet opzettelijk bedoeld.

ZINLOOS, WIL, BEGEERTE

Schopenhauer
 Er is een wil als doel in zichzelf. Een noodlot, kracht die moet blijven draaien.
 Onverbbidelijk, boosaardig en vraatzuchtig. Als essentie of centrale dynamiek van het leven. Leidt tot verwoesting, chaos en voortdurende ellende.
 Menselijk bestaan is zinloos en chaotisch en dat is de bedoeling. Wij zijn hulpeloze werktuigen voor de blinde, doelloze zelfreproductie van de Wil. Bewustzijn is een onbeholpen mechanisme voor zelfbedrog, waarmee wij denken dat leven zin heeft, dat wij onze eigen doeleinden en waarden hebben, vals, wezenlijk voor ons bestaan. De mol: voedsel en voortplanting. (p89)
 'Al het willen komt voort uit behoefte, dus uit gebrek, dus uit leiden.'

Alleen de onzelfzuchtigheid van de esthetische beschouwing, gepaard aan een soort boeddhistische zelfverzaking, kan ons verlossen van het astigmatisme van het willen, en ons de wereld laten zien zoals ze is.

Inderdaad is de menselijk geschiedenis meer een verhaal van schaarste, ellende en uitbuiting.

Nietsche

Beïnvloed door Schopenhauer

De waarheid is lelijk. Wij verstaan de kunst om niet aan de waarheid ten onder te gaan.

Freud

Herdoopt Wil tot Begeerte.

Zonder fantasie, verkeerde beeldvorming en verdringing van de realiteit zouden wij niet kunnen leven.

Het Ik vat zichzelf op als een samenhangend, onafhankelijk wezen; de psychoanalyse weet dat dit een verlossende illusie is.

NOG MEER RELATIVERINGEN

Helpt het weten van de zin van het leven?

Toch ook mensen die voortreffelijk geleefd hebben zonder dit te weten.

Of in bezit van het geheim zonder het te weten.

Of het ontgaat ons omdat te dichtbij.

Wittgenstein: een gevonden oplossing zal willekeurig lijken, omdat er in de tijd dat er geen oplossing was ook geleefd is. Zin van het leven is geen geheim en ook geen 'oplossing'.

ZIN IS WIJZE VAN

Of zin is wat tot uitdrukking komt in het leven zelf.

Of zin is bepaalde wijze van leven, als in de weg en niet het eindpunt.

VERLOSSENDE LEUGEN

Wat als we het niet mogen ontdekken?

Rond 1800 komt het idee van de verlossende leugen of de heilzame fictie (ongelijk het waarheidsgeloof van de de Verlichting).

De geest kunnen we gebruiken tegen onze eigen contingentie.

Met het vergif ook de remedie: het geweten.

Louis Althusser, marxist: het individu heeft geen grote mate van eenheid of autonomie of realiteit, maar individuen moeten vertrouwen dat dit wel zo is, willen zij doeltreffend kunnen handelen.

Existentialisme: je moet geëngageerd zijn, en welk type engagement is niet belangrijk.

Joseph Conrad: er zijn dringende morele en politieke redenen om te doen alsof waarden en idealen een stevige grondslag hebben.

Arthur Miller: gaat om de intensiteit waarmee je toegewijd bent aan een versie van hun eigen identiteit. Willy gelooft in maatschappelijke waardering en economisch succes. Leven vanuit een geloof doordrenkt je leven met betekenis. Kwestie van stijl waarin je het leeft, niet de feitelijke inhoud.

MYTHEN, ANDER TYPE WAARHEID

Inspirerende mythologien: religie, humanisme, e.d..

Misschien is de wetenschappelijke waarheid niet het enige type waarheid.

Mythen hebben hun eigen soort waarheid, die eerder ligt in de consequenties die ze met zich meebrengen dan in de beweringen.

LACAN

Lacan: menselijk subject kan ofwel bestaan ofwel betekenen.

Zodra we intrede doen in taal en dus in het typisch menselijke wordt de waarheid van het subject opgedeeld in een oneindige keten van deelbetekenissen. We verkrijgen betekenis alleen ten koste van een verlies aan bestaan.

Als betekenis wegvalt

INLEIDING

Als het sneeuwt, heeft dat betekenis? Nee, inherent, toegekend, absurd
Nee, de sneeuw is geen uitspraak of symbool.
Ja, inherent, volgens het meteorologisch systeem dat het winter wordt.
Ja, toegekend, sneeuw als betekenaar binnen een menselijke onderneming dat het tijd wordt om naar Moskou te vertrekken.
Ja, dat de wereld absurd is, wat ook betekenis is, want absurditeit moet tegen logica worden afgezet; blijkbaar is er soms wel betekenis.

MODERNISME EN POSTMODERNISME

Modernisme en leegheid

Geobsedeerd met de tijd dat er nog wel betekenis was. Draait vaak om centrale afwezigheid, cryptische leemte of stilte, waar zingeving is weggevloeid: Tsjechov's Moskou, Conrad's Afrikaanse Hart der Duisternis, Woolf's vuurtoren, Forsters' lege grotten, Eliots stilstaande punt in de rondwentelende wereld, Joyces uitblijvende ontmoeting, Becket's Godot en Kafka's naamloze misdaad.

Postmodernistische reactie op modernisme

Allerhoogste zin is een benauwende illusie.
Marxisme ben je liever kwijt dan rijk.
Sartre en Camus beweren weerzinwekkend zinloos.
Weerzinwekkend zinloos wordt het door hoge verwachtingen.
Existentele angst is de keerzijde van geloof.

Postmodernisme

Vrijheid is losstaan van een allerhoogste zin.
Zomaar zinloos is beter dan weerzinwekkend zinloos.

SAMUEL BECKET, WAITING FOR GODOT

Ergens tussen modernisme en postmodernisme.

Onbepaaldheid

Het zelf is maar voorlopig, had evengoed niet kunnen bestaan. Ironische kijk. Is wachten op Godot een gebeurtenis of het uitstellen ervan? Zin doet zich zwak en fragmentarisch voor. Als de wereld onbepaald is, is wanhoop niet mogelijk. We hebben een bepaalde mate van zekerheid nodig om te overleven, maar een teveel is dodelijk (bv fascisme). De lezer wordt armer maar eerlijker.

Causaliteit

Alsof het hele formele apparaat van waarheid, logica en rede intact blijft, ook al vloeit de inhoud weg. Leven is uitstellen van betekenis. Uitstellen is moeilijk en dat wat het in beweging houdt. Elke gebroken betekenaar brengt ons bij de volgende: allegorie van begeerte of betekenis. Logisch gezien kan er geen laatste betekenis zijn, die de interpretatie tot staan brengt.

Het is wat het is

Andere kant is een positief modernisme, waarin de dingen domweg zichzelf zijn. A la Sartre: "Ongeschapen, zonder reden om te zijn, zonder enig verband met een ander zijn, is het zijn-op-zichzelf tot in alle eeuwigheid overbodig."

POSTMODERNISME

Leven is niet zinvol, maar ook niet zinloos.

Wie beweert dat het bestaan alle zin ontbreekt, blijft gevangen in de illusie dat het zin zou kunnen hebben.

Maar wat als leven niet het soort iets is waar zulke woorden op van toepassing zijn?

Wat als zin iets is wat door mensen gegeven wordt?

Maar dan kan het niet als betrouwbare infrastructuur voor de werkelijkheid dienen. De dingen moeten inherent zinvol zijn. Tenzij er een allerhoogste Zin is, is er helemaal geen zin. (Waarom kookt het water? Omdat ik de ketel heb opgezet.) PvT: Terugredenerend is er geen begin, dus heen redenerend is er geen einde.

INHERENTE VERSUS TOEGEKENDE BETEKENIS

Inherente betekenis is beschrijven van de werkelijkheid.

Maar wij geven beschrijving.

Versus toegekende betekenis als 'Groenland'.

Versus subjectieve betekenis als "Voor mij is de skyline van Chicago het profiel van God".

Transcendente zingevoer

Immanente zin impliceert niet noodzakelijk een transcendente zingevoer. Bv Freud die zegt dat de zin van het leven de dood was, het streven van Eros of de levensdrift, waarin het Ik geen schade meer kan ondervinden.

Vergelijk betekenis gedicht

Literaire discussie over of de betekenis van een gedicht.

Al in het werk aanwezig is of iets wat de lezer aan het gedicht bijdraagt.

"Zal ik u met een zomerdag vergelijken?"

Ook al puur de woorden kan discussie over bestaan: wilt u of is het een voorspelling?

Gebaseerd op conventies, maar van binnenuit niet willekeurig (grammatica).

Toegekend

Het leven is wat je er van maakt.

Nietsche: 'De mens vindt uiteindelijk in de dingen niets terug dan wat hij er zelf in heeft gelegd.' Verontrustend narcistisch. Het leven is toch niet wat we er op projecteren?

Artefacten hebben een ingebouwde specifieke functie.

Voor godgelovers heeft het leven ingebouwde doeleinden en betekenissen omdat het een artefact is. PvT: Hierdoor vallen schepping en doel van aarde samen.

Andersom van 'inherente' betekenis, wij construeren de wereld in de vorm van betekenissen. Kan niet. Tijgers kunnen niet als knuffeldieren geconstrueerd worden.

Waardenvrij, inherent, toegekend

Beschrijf een racistische situatie. Kan dit waardenvrij? Die zou tekortschieten als beschrijving. Het is niet zo dat wij het racisme aan de situatie opleggen.

Dichotomie opgelost

Onderscheid tussen 'inherent' en 'toegekend', tussen vrijheid en noodzakelijkheid, niet altijd nuttig

Lot: het tragische lot van Oedipus, die actief, zij het onwetend, meewerkt aan zijn eigen rampspoed.

Christelijk geloof: Koninkrijk Gods zal komen als de mensen zelf meewerken.

Hegel: de rede verwerkelijkt zich door het vrije handelen van individuen.

Contrair aan Schopenhauers puur inherente visie.

Product

In feite is betekenis het product van een transactie tussen ons en de werkelijkheid.

En past ons dus een zekere bescheidenheid tav onze rol.

Waarde

Vergelijking tussen waarde en betekenis. Waarde is inherent, verkregen door actie, afspraak of gegeven door mensen.

GEGEVEN BETEKENIS

Nominalisten

Late middeleeuwen.

Protestantisme, God is almachtig, dus de wereld heeft geen inherente zin, anders was God niet almachtig.

'Realisten' versus 'nominalisten'. Nominalisten: weg met de essenties, dat dingen, mensen inbegrepen, een welbepaalde natuur zouden hebben. (Wiki: De realisten accepteerden het werkelijk bestaan van universele concepten in (Aristoteles) of voorafgaand aan, liggend in een soort van ideeënwereld (Plato), de dingen. De nominalisten accepteerden slechts het bestaan van woorden die op meerdere dingen van toepassing zijn.)

Voluntarisme: er kan geen reden zijn voor Zijn beslissingen, want die zouden zijn handelingsvrijheid belemmeren.

Postmodernisme (vglk nominalisten)

De werkelijkheid is zoals de mens die construeert.

Negatief

Wat als je met het opruimen van de essenties ook het zelf hebt opgeruimd? Dan dus geen welbepaalde natuur, geen wil, noch handelingsvermogen.

Dictaten worden willekeurig en doelloos.

Vrijheid blijkt zichzelf uit te hollen. De mensheid is een absurditeit geworden.

Decisionisme: kindermoord is verkeerd vanwege een fundamentele morele beslissing.

Het protestantse is niet langer thuis in de wereld. Omdat de werkelijkheid inherent betekenisloos is, kan het zelf geen weerspiegeling van zichzelf vinden in de werkelijkheid.

Positief

Vrijheid.

Ook een enorme bevrijding. De priesters hadden niet langer het monopolie op de sleutels van het koninkrijk. De werkelijkheid kon nu geconstrueerd worden volgens de behoeften en verlangens van de mensheid.

Schleiermacher, protestant, uitvinder van hermeneutiek of interpretatiekunde.

Bijbel: zoals hij elk levend wezen zou noemen, zo zou het heten.

Dat de mensheid de bron van betekenis is, Jahweh van het bestaan.

BETEKENIS PRODUCT ZELF EN WERELD

Mensen kunnen zichzelf bepalen, maar alleen op basis van het feit dat ze ten diepste afhankelijk zijn van de natuur, de wereld en elkaar.

Elkaar

Zelf leven zin geven, maar rechtvaardigen tegenover het oordeel van de publieke opinie. Wij zijn doorgelaten met andermans betekenissen. In dat opzicht is zelf leven bepalen illusie.

Ieder zingevend plan moet rekening houden met de realiteit van familiebanden, sociaal verkeer, arbeid, communicatie, etc.

Verscheidend ingevuld door verschillende culturen.

Veel centrale kenmerken van het persoonlijk leven zijn niet persoonlijk.

Natuur

Seksualiteit, dood, spel, rouw, vrolijkheid, ziekte

Onze stijl van redeneren is nauw verbonden met onze dierlijkheid.

Is het leven wat je er van maakt?

LEVEN

Verdingelijkt

Is leven zoals wij dat in taal gebruiken verdingelijkt.

Wittgenstein: Het wezen wordt in de grammatica uitgesproken.

ALGEMENE UITSPRAKEN

Wezenlijke betekenis

Van kraambed tot klompdansen één betekenis?

Lijkt wel paranoia: alles verwijst op onheilspellende wijze naar alles, samengevoegd tot een benauwend doorzichtig geheel.

Een afzonderlijk leven is geen geheel.

Miljarden levens samen zijn geen geheel.

Het marxisme zegt niets over dieren. Er vallen zaken buiten.

De zin is dan de wezenlijke zin, bedoeling, betekenis?

Metauitspraken over het leven

De zin van het leven is lijden, wil niet zeggen dat lijden het doel is, maar dat het het belangrijkste kenmerk er van is, door speciaal die draad te volgen wordt het begrijpelijk.

Is een avontuur, een vals wijf, een cabaret, een tranendal, een rozentuin.

De meeste mensen hebben een leven geleid van vruchteloos en elendig gezwoeg.

Doel van het systeem

Om algemene uitspraken over het leven te doen moeten wij er buiten gaan staan.

Nietsche: het leven op zichzelf kan niet als waardevol of waardeloos beoordeeld worden, aangezien de criteria waaraan wij een beroep zouden moeten doen om dit vast te stellen, zelf deel zouden uitmaken van het leven.

PvT: geheel eens. Een doel is altijd met iets binnen een groter geheel. Artefact, gemaakt door de mens. Als er zoals ik geloof geen groter geheel is, is er dus ook geen doel van dat groter geheel met de wereld. En dus kun je als alternatief het leven beschrijven. Of beschrijven hoe je moet leven. Zelfs bij een artefact loopt het door elkaar: Wat is een stoel? Wat is het doel van een stoel? Wat is de betekenis van een stoel? Beschrijf een stoel. Waarom een stoel? Hoe is de stoel gemaakt? Hoe moet je de stoel gebruiken?

Je hoeft niet in Zeeland te zijn om kritiek te hebben op het VK. PvT: Nee, maar wel criteria, impliciet of expliciet. Tijdens het gebeuren kan je zeggen dat het niet goed gaat. Maar om het doel van het VK vast te stellen, zou je God moeten zijn.

Vanuit delen kun je wél extrapoleren naar het geheel.

Algemene uitspraken over de mensheid mogelijk

Mensen hebben veel gemeen.

Omdat mensen tot dezelfde natuurlijke soort behoren.

Plus globalisering.

Wat dan? De wil om te overleven. PvT: de cirkelredenering. We leven om voort te leven.

Niets zou de menselijke soort zo doeltreffend moeten verenigen als de mogelijkheid van onze ondergang.

GELUK

Geluk

Wat wil iedereen dan? Iedereen streeft naar geluk.

Geluk is geen middel voor iets anders, einddoel.

Lijkt tot onze natuur te behoren.

Probleem: geluk is zo hopeloos onbepaald.

Gesteldheid van de geest

Een innerlijke toestand

Kan onafhankelijk zijn van materiele omstandigheden (Spinoza, stoïcijnen).

Genot

Genot is geen geluk.

Genot is een voorbijgaande gewaarwording.

Aristoteles, Nicomachische ethiek

‘Welzijn’

Gesteldheid van de ziel.

Een duurzame bestaanswijze.

Een bepaalde manier van gedragen.

Wittgenstein: als je iemands ziel wil zien, kijk dan naar wat hij doet.

Geluk wordt bereikt door deugd.
 Niet een geesteshouding
 Een sociale praktijk, grotendeels sociale deugden, kan niet in afzondering gedaan worden
 impliceert een praktische, sociale levensvorm.
 Thomas van Aquino (christelijke opvolger): iemand redden uit het drijfzand is geen
 verstoring van genot maar een voorbeeld van liefde.
 Deugdzame mensen ontlenen genot aan het doen van het goede.
 We willen naar waarheid leven
 Wij willen zelf de auteur zijn van ons leven.
 Je geluk opofferen ten gunste van iemand anders is moreel bewonderenswaardig.
 Maar liefde hoort gelijkwaardig te zijn.
 Geluk of welzijn is een creatieve verwerkelijking van onze karakteristiek menselijke
 vermogens.
 Het is evenzeer iets wat je doet als wat je bent.

Zelfvervulling

Ipv zelfverwerkelijking. Marx. Luisteren naar een strijkkwartet of genieten van een
 perzik.
 Prestaties krijgen betekenis binnen de kwalitatieve context van een heel leven, niet als
 geïsoleerde pieken van succes.

Vals bewustzijn

Denken dat je gelukkig bent.
 Beter door een ander laten beoordelen.

Omstandigheden

Deugdzzaamheid vereist maatschappelijke en politieke omstandigheden waarin je vrij
 bent om je creatieve vermogens uit te leven.
 Dapper, roemrijk en edelmoedig alleen binnen de politieke omstandigheden waarin je
 een vrij persoon bent.
 Een ruime voorraad slaven en onderworpen vrouwen.
 Het morele prototype: een welvarende Atheense patricier aan wie mislukking, verlies en
 tragedie vreemd zijn.
 Waarin het idee van een gelukkige vrouw wel eens een innerlijke tegenspraak zou
 kunnen zijn, evenals een gelukkige mislukking.
 PvT: ik geloof niet dat ik het met al deze conclusies van Eagleton eens ben. Deugdzzaam is deugdzzaam binnen
 jouw talenten. Er rammelen meer uitspraken.

Tsja

Probleem van het masochisme.
 Formeel betekenisvol, maar in moreel opzicht triviaal of smerig.

ANDERE KANDIDATEN

Niet los hieronder genoemd

Vrijheid, autonomie
 Liefde, relaties met naasten, het grootste geluk voor het grootste aantal, de achting van je
 medemensen, zelfverloochening, zelfopoffering
 Het beleven van zo veel mogelijk intense ervaringen, pret maken, genot
 Waarheid, rede, contemplatie
 Dood, begeerte
 Leven naar de natuur
 God
 Macht, werelds succes, rijkdom
 Eer, de staat, de natie

Instrumenteel

Instrumenteel bestaat omwille van iets fundamentele.
 Macht, rijkdom en vrijheid volgens sommige definities.
 De 'wil tot macht' van Nietzsche niet: de neiging van alle dingen om zichzelf te
 verwerkelijken, uit te breiden en te vermeerderen; brengt ook macht in de zin van
 overheersing met zich mee.

Rijkdom

Als doel op zichzelf.
 Aanklacht tegen het kapitalisme: dwingt ons onze creatieve energie grotendeels te
 investeren in dingen die in feite instrumenteel zijn.

Vergelijk Schopenhaueriaanse Wil: kapitaal heeft een eigen stuwkracht, bestaat vooral omwille van zichzelf, gebruikt het individu als instrument voor zijn eigen blinde evolutie, lage sluwheid van de Wil door mensen in de waan te brengen dat ze kostbaar, uniek en autonoom zijn. Schopenhauer: bewustzijn; Marx: ideologie.

Dood, begeerte en Freud

Aanvankelijk is de zin van het leven bij Freud begeerte, streken van het onbewuste.

Later is de zin van het leven de dood.

Wij zijn onderworpen aan Thanatos, de doodsdrijf. PvT: en eros en libido (wiki).

Voor een vruchtbaar leven is de bereidheid om ergens voor te sterven voorwaarde.

Leven met besef van sterfelijkheid is realistisch, ironisch, oprecht, en louterend.

Authentiek leven: trouw blijven aan het dierlijke in ons.

Minder geneigd tot het grootse en overmoedige waarmee wij onszelf en anderen in het ongeluk storten.

Beter in staat dingen te zien zoals ze zijn en er ook meer van te genieten.

Geen carpe diem, pluk de dag, smeed het ijzer als het heet is, we drinken er nog een en na ons de zondvloed, hedonisme. Dat is het leven bedotten, de dood te slim af proberen te zijn, een pessimistische visie.

Als we ons bewust zijn van onze grenzen, zijn we ons ook bewust van hoezeer we afhankelijk zijn van en beperkt worden door anderen.

Paulus, petit mort, onszelf ondergeschikt maken aan anderen.

Als anderen dit ook doen dan kan iedereen zich ontplooien. Is liefde. PvT: nu is het opeens een ontwerp voor de wereld, maar een slecht ontwerp, want je bent afhankelijk van anderen. Het is niet moeilijk een wereld te ontwerpen waarin iedereen gelukkig is als je mag ontwerpen wat iemand doet en denkt. Wel meerdere zeg maar.

De ene situatie doen we teniet door ons in de volgende te storten. Is sterven. Is mogelijk door taal. Is geschiedenis. Is psychoanalytisch gezien begeerte.

Begeerte is een kwestie van gemis, die het heden leegmaakt en ons voortdrijft naar de toekomst.

Begeerte is door haar innerlijke gemis een weerspiegeling van de dood.

Intellectuele contemplatie

Plato, Spinoza, Leo Strauss.

Het achternazitten van je eigen staart.

HOE LEVEN, LIEFDE

Ka' nie'

De zin van het leven is niet zozeer een bewering als een praktijk, een bepaalde vorm van leven.

Wittgenstein: de zin van het leven is niet iets wat gezegd kan worden in de vorm van een feitelijke uitspraak.

Het gaat niet om iets wat een antwoord op een filosofisch zinvolle vraag zou kunnen zijn, er is geen 'oplossing'. PvT: wat is dat dan, een filosofische vraag? Want interesseert het mij wat voor soort vraag het is?

Taal is niet in staat de wereld als geheel weer te geven.

Het gaat niet om metafysica, maar om ethiek. Niet iets wat apart staat van het leven, maar wat het leven de moeite waard maakt. Een bepaalde kwaliteit, diepgang, rijkdom en intensiteit van leven. De zin van het leven is het leven zelf. PvT: Anders gezegd: We kunnen niet tot een antwoord komen op de zin van het leven; we kunnen misschien wel iets zeggen over hoe je moet leven. En dat gaan we nu (opeens, in de laatste 10 bladzijden) doen. Als je uiteindelijk antwoord gaat geven op hoe je moet leven, moet je daar dan niet eenzelfde analyse van geven?

Liefde of agapè

Liefde voor vreemden.

Fatsoenlijk.

Een praktijk of manier van leven, geen geestesgesteldheid.

Matteüs, het laatste oordeel: eten geven aan de hongerigen, drinken aan de dorstigen, vreemdeling welkom heten en gevangenen bezoeken.

Wie zo leeft, leeft niet alleen, maar heeft leven in overvloed.

Liefde net zoals geluk een soort laatste woord, een doel op zichzelf, tot onze natuur behorend.

Hiermee wordt niet bedoelt warme gevoelens, persoonlijke intimiteit, erotiek, genegenheid, niet voor mensen die je bewondert of naar wie je verlangt.

Liefde en geluk

Conflicten tussen liefde en geluk: zorgen voor een gehandicapt kind, vechten tot de dood voor rechtvaardigheid.

Liefde en geluk zijn dezelfde levenswijze. Omdat geluk volgens Aristoteles voortkomt uit de vrije ontplooiing van je vermogens en capaciteiten. En liefde is de toestand waarin de ontplooiing van het ene individu wordt bewerkstelligd door de ontplooiing van anderen.

PvT: Wat mij betreft rare instrumentele gedachtengang. Ik geloof dat je moet liefhebben (niet dat ik dat doe of kan hoor, hou me ten goede) zonder dat je reciprociteit verwacht. Maar ook dat je gelukkig wordt door liefde te geven, ook al geeft die ander dat niet terug.

De natuur

Dus geen geloof in een transcendente macht, maar gebaseerd op het verwerkelijken van een door een evolutie ingebouwde natuur.

Culturele dieren hebben een grote mate van onbepaaldheid, unlike bijen. Toch: we zijn gezelschapsdieren, die moeten samenwerken of sterven, maar ook individuele wezens die onze eigen vervulling nastreven. PvT: Dit lijkt wel de condition humaine. De strijd tussen sociaal en zelf. Ook voor mij persoonlijk. Ik vecht voor individuatie, ik ben bang in het sociale mijzelf te verliezen. Gevecht in mij tussen karakter en opvoeding: voor jezelf opkomen, met de ander rekening houden, er onderdoor gaan als je niet vecht.

Liefde: de manier om ons streven naar individuele vervulling te verzoenen met het feit dat we sociale dieren zijn.

Liefde: voor een ander de ruimte scheppen waarbinnen hij zich kan ontplooien, terwijl hij tegelijkertijd voor jou hetzelfde doet.

Door anderen te schaden, schaden we op den duur onze eigen vervulling, die ervan afhankelijk is dat anderen eraan kunnen bijdragen.

Individueel

Contra het liberale model waarin ik beschermd moet worden tegen de ander.

Aristoteles beschouwt deugd of welzijn niet als inherent relationeel; anderen zijn wel essentieel voor iemands ontplooiing.

Zoeken naar zin primair een individuele aangelegenheid. Is niet onwaar, maar weerspiegelt een individualistisch vooroordeel. Buiten beschouwing blijft dat er per definitie geen betekenis kan zijn, van het leven of wat dan ook, die uniek is voor mij alleen.

Geluk en moraal

Een rechtvaardige, meelevende behandeling van andere mensen is een van de voorwaarden van onze ontplooiing. PvT: Nog een keer. De volgorde zou dan toch moeten zijn: Hoe? We moeten ons ontplooien. En dus liefde. Maar Eagleton vertelt het als: Liefde, Want ontplooiing. Want Aristoteles, en deugd, en geluk.

Volgens Baggini kiezen tussen geluk, altruïsme, liefde, iets presteren, jezelf verliezen of verloochenen, genot, het grootste goed voor de soort, en komt met keuzemodel daarvoor.

Metafoor Jazzensemble

Jazzensemble

Improviseren, vrijheid, binnen zelfexpressie van de andere musici, binnen de vrije muzikale expressie, inspiratie door elkaar, geen conflict tussen vrijheid en het algemene, geen zelfverloochening, zelfverwerkelijking, zichzelf verliezen, iedereen presteert, geen zelfverheerlijking, het verbind, genot, wederkerige ontplooiing, liefde, geeft betekenis aan het leven, hiermee verwerkelijken we onze natuur.

Conclusie

Ja, dit soort gemeenschap op grote schaal tot stand brengen.

Is politiek probleem.

Een levensvorm die geen nut heeft, zoals jazzuitvoering.

Een genoegen op zichzelf.

Zin van het leven komt zo dicht in de buurt van het zinloze.

God is zijn eigen doel, grondslag, oorsprong, reden en voldoening.

God overstijgt de wereld, maar is ook aanwezig als een diepte binnen de wereld.

Wittgenstein: als er zoiets is als het eeuwige leven, moet het hier en nu zijn.